

Harrastamisen strategia

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7

Harrastamisen strategia

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-263-621-8

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto / Erja Kankala

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	15.2.2019	
Tekijät	Harrastamisen strategia-työryhmä. Puheenjohtaja Esko Ranto, sihteeri Tarja Anttonen, Minttu Korsberg ja Herttaliisa Tuure		
Julkaisun nimi	Harrastamisen strategia		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7		
Diaarinumero		Teema	nuoriso, liikunta, kulttuuri, koulutus
ISBN PDF	978-952-263-621-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-621-8		
Sivumäärä	45	Kieli	suomi
Asiasanat	lapset, nuoret, harrastaminen, kulttuuri, taide, nuorisotyö, liikunta, koulupäivä, koulu, kunta, valtio, kansalaisyhteiskunta, yhdistys, säätiö, yhteisö		
Tiivistelmä	<p>Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho asetti syyskuussa 2018 työryhmän valmistelemaan harrastamisen strategiaa. Työryhmä valmisteli opetus- ja kulttuuriministeriölle harrastamisen strategia-asiakirjan toimenpide-ehdotuksineen ja luovutti sen ministerille 15.2.2019.</p> <p>Harrastuksilla on tärkeä asema lasten ja nuorten identiteetin vahvistamisessa ja elämässä. Suomessa harrastaminen on vahva osa hyvinvointia ja kansalaisyhteiskuntaa. Kunnat, kolmas sektori ja yritykset ovat merkittävässä roolissa harrastustoiminnan järjestäjinä. Valtionhallinto edistää harrastamista eri linjauksin, toimenpitein ja rahoituksin.</p> <p>Harrastamisen strategian kohderyhmä ovat 6–25-vuotiaat lapset ja nuoret. Strategian pääpainot ovat koulupäivän yhteydessä tapahtuvan harrastamisen lisäämisessä sekä niiden lasten ja nuorten tavoittamisessa, joilla ei ole mahdollisuutta mieleiseen harrastukseen.</p> <p>Harrastamisen strategia sisältää neljä strategista painopistettä, jotka sisältävät eritasoisia toimenpiteitä harrastamisen edistämiseksi vaalikaudella 2019–2023. Painopisteet ovat:</p> <ul style="list-style-type: none">• Koulun yhteydessä järjestettävän harrastustoiminnan lisääminen• Huomio erityistä tukea tarvitseviin/aliedustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksiin• Rahoituksen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen• Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen <p>Lisäksi työryhmä on esittänyt strategiassa tulevalle hallituskaudelle 2019–2023 hallitusohjelmataavoitteita.</p> <p>Strategian toimenpide-ehdotukset kohdistuvat ministeriölle, kunnille ja kolmannelle sektorille. Toimenpide-ehdotusten toteuttamiseen voivat osallistua ministeriöt, kunnat, järjestöt, yhdistykset, säätiöt ja yritykset sekä oppilaitokset. Toimenpide-ehdotusten tarkoituksena on kannustaa toimijoita yhteistyössä luomaan mahdollisuuksia lasten ja nuorten harrastustoiminnalle.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	den 15 februari 2019	
Författare	Arbetsgruppen för hobbyverksamhetsstrategin. Ordförande Esko Ranto och sekreterarna Tarja Anttonen, Minttu Korsberg och Herttaliisa Tuure		
Publikationens titel	Strategi för hobbyverksamhet		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:7		
Diarienummer		Tema	ungdom, idrott, kultur, utbildning
ISBN PDF	978-952-263-621-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-621-8		
Sidantal	45	Språk	finska
Nyckelord	barn, ungdomar, hobbies, kultur, konst, ungdomsarbete, idrott, skoldag, skola, kommun, stat, civila samhället, association, foundation, gemenskap		
Referat	<p>I september 2018 tillsatte Europa-, kultur- och idrottsminister Sampo Terho en arbetsgrupp för att bereda en strategi för hobbyverksamhet. Arbetsgruppen beredde för undervisnings- och kulturministeriet en strategihandling för hobbyverksamheten med åtgärdsförslag och överlämnade den till ministern den 15 februari 2019.</p> <p>Hobbyer har en central roll i barns och ungas liv och för stärkandet av deras identitet. I Finland är hobbyverksamheten en viktig del av välfärden och medborgarsamhället. Kommunerna, tredje sektorn och företagen har en betydande roll som arrangörer av hobbyverksamhet. Statsförvaltningen främjar hobbyverksamhet genom olika riktlinjer, åtgärder och finansieringar.</p> <p>Målgruppen för strategin är barn och unga i åldern 6-25 år. Strategin fokuserar på att öka hobbyverksamheten som sker i anknäring till skoldagen samt på att nå de barn och unga som inte har möjlighet till en hobby som intresserar dem.</p> <p>Strategin innefattar fyra strategiska fokusområden, med åtgärder på olika nivåer för att främja hobbyverksamheten under valperioden 2019-2023. Fokusområdena är:</p> <ul style="list-style-type: none">• Koulun yhteydessä järjestettävän harrastustoiminnan lisääminen• Huomio erityistä tukea tarvitseviin/aliedustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksiin• Rahoituksen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittämisen• Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen <p>I strategin tar arbetsgruppen därtill upp mål för regeringsprogrammet för den kommande regeringsperioden 2019-2023.</p> <p>Åtgärdsförslagen i strategin riktar sig till ministeriet, kommunerna och tredje sektorn. Ministerier, kommuner, organisationer, föreningar, stiftelser och företag samt läroanstalter kan delta i genomförandet av åtgärdsförslagen. Målet med åtgärdsförslagen är att sporra aktörerna att i samarbete skapa möjligheter till hobbyverksamhet för barn och unga.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	on 15 February 2019	
Authors	Working group on A Strategy for Leisure Activities. Chair Esko Ranto, secretaries Tarja Anttonen, Minttu Korsberg and Herttaliisa Tuure		
Title of publication	A Strategy for Leisure Activities.		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:xx		
Register number		Subject	Youth, Sport, Culture, Education
ISBN PDF	978-952-263-621-8	ISSN (PD F)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-621-8		
Pages	45	Language	Finnish
Keywords	children, young people, recreational activities, culture, arts, youth work, sports, school day, school, municipality, central government, civic society, association, foundation, community		
<p>Abstract</p> <p>In September 2018, Minister for European Affairs, Culture and Sport Sampo Terho appointed a working group to prepare a strategy for leisure activities. The working group prepared a strategy document for the Ministry of Education and Culture, including proposed measures to promote leisure activity, and submitted it to Minister Terho on 15 February 2019.</p> <p>Leisure activities play an important part in the lives of children and young people and are crucial in strengthening their identity. In Finland, leisure activities are central to people's wellbeing and the civil society. Local authorities, the voluntary sector and businesses all play a key role as providers of leisure activities. Central government promotes leisure activities with guidelines, measures and funding.</p> <p>The intended audience of the Leisure Activity Strategy are children and young people aged between 6 and 25. The Strategy's priorities are to increase the leisure activities available to children during school hours and to reach those children and young people who cannot take part in their favourite leisure activities.</p> <p>The Leisure Activity Strategy has four priorities, covering measures at different levels to promote the uptake of leisure activities during the 2019–2023 electoral term. The priorities are:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Increasing the availability of leisure activities at schools • Drawing attention to underrepresented groups or groups in need of special support, and the access of families of limited means to leisure activities • Developing the funding and a system of monitoring and assessment • Providing closer and sharper strategic steering and a clearer vision <p>The Strategy includes the working group's proposed objectives for the Government Programme of the 2019–2023 electoral term.</p> <p>The intended audience of the proposed measures include the Ministry, local authorities and the voluntary sector. The measures can be implemented by ministries, local authorities, civil society organisations, associations, foundations, businesses and educational institutions. The measures seek to encourage the actors to work in partnership to create opportunities for children and young people's leisure activities.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	10
2	Harrastamisen nykytila	15
2.1	Harrastamisen rahoitus.....	23
2.2	Hallituskauden 2015-2019 käynnissä olevat valtionhallinnon toimenpiteet	24
2.3	Harrastamisen esteet	26
2.4	Lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämisen päämäärät	29
3	Strategiset toimenpiteet lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi	31
3.1	Koulun yhteydessä järjestettävä harrastustoiminnan lisääminen	32
3.2	Huomio erityis-/aliedustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastus mahdollisuuksiin	35
3.3	Rahoituksen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen	37
3.4	Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen ...	38
4	Harrastamisen edistäminen hallitusohjelmassa 2019–2023	40
	Lähteet	45

Harrastamisen strategia

Visio: Jokaisella lapsella ja nuorella on aito mahdollisuus harrastukseen, joka tuottaa iloa ja merkityksellisyyttä elämään. Harrastamisen merkitys on tunnustettu laajasti. Koulu on entistä suositumpi ja monipuolisempi harrastamisen paikka. Lapset ja nuoret löytävät helposti itselleen mieluisan harrastuksen ja harrastaminen vastaa lasten ja nuorten odotuksia. Harrastuksissa lapsia ja nuoria osallistetaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Koulupäivän yhteydessä oleva harrastustoiminta on matalan kynnyksen harrastamisen paikka. Harrastustoiminnassa ei esiinny kiusaamista eikä syrjintää. Valtionhallinnon avustusjärjestelmät ovat saumattomia, lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi on selvät päämäärät ja rahoituksella toteutetaan vaikuttavaa harrastustoimintaa. Kunnilla ja harrastustoiminnan järjestäjillä on luotu edellytykset harrastustoiminnan edistämiseksi.

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä on valmistellut ministeriölle harrastamisen strategia -asiakirjan.

Kesäkuussa 2018 ministerit Sanni Grahn-Laasonen ja Sampo Terho järjestivät Harrastamisen iltapäivän, johon kutsuttiin laajasti harrastamisen asiantuntijoita järjestökentältä. Harrastamisen iltapäivän teemaa jatkettiin opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiesten työpajassa syyskuussa. Molemmissa tilaisuuksissa osallistujat pääsivät pohtimaan lasten ja nuorten harrastamisen kehittämistä ja visioimaan lähtökohtia opetus- ja kulttuuriministeriön Harrastamisen strategiatyön valmisteluun.

Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho asetti 19.9.2018 työryhmän valmistelemaan Harrastamisen strategiaa. Työryhmän työskentelyn taustalla on valtion nuorisoneuvoston, valtion liikuntaneuvoston ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n tilaama selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi, joka julkaistiin tammikuussa 2018. Selvityksen perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö katsoi tarpeelliseksi laatia ministeriölle strategia-asiakirjan toimenpide-ehdotuksineen.

Harrastamisen strategia sisältää työryhmän toimeksiannon mukaisesti toimenpide-esityksiä. Harrastamisen strategian toimenpiteet kohdistuvat 6–25-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin. Pääpaino tässä strategiassa on koulupäivän yhteydessä tapahtuvan harrastamisen lisäämisessä sekä niiden lasten ja nuorten tavoittamisessa, joilla ei ole mahdollisuutta mieleiseen harrastukseen.

Harrastamisen strategian toimenpide-ehdotukset kohdistuvat ministeriölle, kunnille ja kolmannelle sektorille. Toimenpide-ehdotusten toteuttamiseen voivat osallistua ministeriöt, kunnat, järjestöt, yhdistykset, säätiöt ja yritykset sekä oppilaitokset. Toimenpide-ehdotusten tarkoituksena on kannustaa toimijoita yhteistyössä luomaan mahdollisuuksia lasten ja nuorten harrastustoiminnalle.

Suomessa on vahva harrastamisen kulttuuri. Pitkäjänteinen ja tavoitteellinen harrastustoiminta on keskeinen osa suomalaista hyvinvointi- ja kansalaisyhteiskuntaa. Kunnilla,

kolmannella ja yksityisellä sektorilla on merkittävä rooli harrastustoiminnan järjestäjinä. Intensiiviseen ja tavoitteelliseen harrastamiseen (kuten esimerkiksi kilpaurheilun tai taiteiden harrastaminen useita kertoja viikossa) ei keskitytä tässä asiakirjassa.

Lasten ja nuorten harrastamista on edistetty monin eri tavoin valtionhallinnon eri ohjelmissa ja linjauksissa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Harrastamisen strategia -työryhmä on jatkoa Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen mieleiseen harrastukseen (2017) sekä Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta (2016) sekä Lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen laatineen ohjausryhmän työlle (2014). Lasten ja nuorten harrastamista edistävät, seuraavat ja arvioivat tahoillaan myös käynnissä olevat hallitusohjelman kolme kärkihanketta: Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta, Liikkuva koulu ja Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE.

Harrastamisen strategiatyön yhteydessä todettiin, että aiempien työryhmien ja selvitysten huomioidut ja suositukset lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi on tunnistettu ja suosituksia on myös laitettu käytäntöön. Harrastamisen strategiassa keskitytään toimenpide-ehdotuksiin, joilla mahdollisesta kaikille lapsille ja nuorille mieluinen harrastus.

Harrastukset ovat tärkeä osa lasten ja nuorten elämää. Harrastuksissa on kyse mieleisestä tekemisestä, kaverisuhteiden vaalimisesta, itsensä kehittamisestä, omista unelmista ja vahvuuksien löytämisestä sekä vuorovaikutuksesta valmentajan, opettajan tai ohjaajan kanssa. Lapsille ja nuorille on yhä tärkeämpää myös omatoiminen harrastaminen. Harrastus on lapsen ja nuoren valinta viettää vapaa-aikaansa mielekkäästi. Harrastaminen tukee parhaimmillaan perheitä vahvistamalla yhdessäoloa ja tekemistä. Harrastaminen edistää lasten ja nuorten osallisuutta yhteiskunnassa.

Harrastaminen voi olla ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista. Harrastamisen määrä voi vaihdella kerran viikossa harrastamisesta useaan kertaan viikossa harrastamiseen. Harrastamisella voidaan tukea lasten ja nuorten yhteisöllisyyttä, yhteisöön kuulumista, kasvua ja solidaarisuutta. Harrastukset voivat suojata yksinäisyydeltä ja syrjäytymiseltä. Osaavat ohjaajat mahdollistavat turvallisen ja laadukkaan harrastusympäristön. Harrastuksissa lapsia ja nuoria tulee osallistaa toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kavereiden merkitys lasten ja nuorten elämässä on suuri ja harrastustoiminnan kautta on mahdollisuus saada uusia kavereita.

Lasten oikeudet ja asema on kirjattu lainsäädäntöömme ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka Suomi on ratifioinut vuonna 1991. Maamme perustuslakiin on kirjattu oikeus sivistykseen. Lapsille ja nuorille taattu harrastaminen tukee osaltaan sivistystyötä. Nuorisolain (1285/2016) yhtenä tavoitteena on tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Myös perusopetuslaissa säädetään perusopetusta tukevasta

muusta toiminnasta. Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Perusopetuksessa säädetään myös aamu- ja iltapäivätoiminnasta, jolla tuetaan perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista ja pienten koululaisten iltapäivää. Liikuntalain (390/2015) yhtenä tavoitteena on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa. Laki vapaasta sivistystyöstä (628/1998) edistää elinikäistä oppimista, monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisössä. Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998) mahdollistaa lapsille ja nuorille tavoitteellista taiteenalojen opetusta ja antaa valmiuksia ilmaista itseään.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Tasa-arvolain (608/1986) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Valtionhallinto edellyttää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimista kaikessa avustettavassa toiminnassa. Lasten ja nuorten kuuleminen perustuu lapsen etuun ja lapsen oikeuksien sopimukseen.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta ([HE 195/2018 vp](#)) pykälän 3 mukaan kunnan tehtäviin kuuluu mm. edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa sekä tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen.

Harrastusmahdollisuuksien kautta toteutuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen 31 artiklaan kirjattu lapsen oikeus kulttuuriin, taiteeseen sekä virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan. Sopimuksen allekirjoittaneiden maiden tulee kunnioittaa ja edistää lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustaa sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa valtiota, kuntia ja kansalaisia.

Suomen vuonna 2016 ratifioima YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD) velvoittaa valtiota edistämään yhdenvertaista harrastustoimintaa. Sopimuksen artiklassa 30.5 velvoitetaan varmistamaan, että vammaiset lapset voivat yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa osallistua leikki-, virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan, mukaan lukien koulujärjestelmässä tarjottava toiminta.

Harrastustoiminnan järjestäminen toteuttaa myös Euroopan komission suositusta investoida lapsiin (2013/112/EU). Suosituksen mukaan jäsenvaltioiden tulee järjestää toimintaa, joka tähtää lapsiköyhyyden ja syrjäytymisen poistamiseen ja lasten hyvinvoinnin edistämiseen monin eri strategioin. Jäsenvaltioiden tulee rohkaista kouluja sekä kunnallisia ja muita paikallisia toimijoita luomaan kaikille lapsille tarjolla olevaa parempaa oppituntien

ulkopuolista toimintaa parempine toimintapuitteineen riippumatta vanhempien työtilanteesta ja taustasta.

Harrastamisen strategia -työryhmä toimi ajanjaksolla 19.9.–31.12.2018.

Työryhmän kokoonpano:

- ylijohdaja Esko Ranto, työryhmän puheenjohtaja (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, OKM)
- neuvotteleva virkamies Iina Berden (kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, taiteen ja kulttuuriperinnön vastuualue OKM)
- erikoissuunnittelija Mikko Cortés Téllez (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, nuorisotyön ja -politiikan vastuualue OKM)
- puheenjohtaja Mervi Eskelinen (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto)
- neuvotteleva virkamies Ulla-Jill Karlsson (ammattillisen koulutuksen osasto OKM)
- johtaja Tiina Kivisaari (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, liikunnan vastuualue OKM)
- ylitarkastaja Hanna Koskimies (kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, taiteen ja kulttuuriperinnön vastuualue OKM)
- ylitarkastaja Emma Kuusi (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, nuorisotyön ja -politiikan vastuualue OKM)
- toiminnanjohtaja Anna Munsterhjelm (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry)
- johtaja Pekka Nikulainen (Suomen Olympiakomitea)
- opetusneuvos Anne Onnela (yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto, yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen vastuualue OKM)
- toiminnanjohtaja Viivi Seirala (Taiteen perusopetusliitto TPO ry)
- ylitarkastaja Sari Virta (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, liikunnan vastuualue OKM)

Työryhmän asiantuntijajäsenet:

- erityisasiantuntija Teemu Japissou (Kuntaliitto)
- johtaja Henni Axelin (nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, nuorisotyön ja -politiikan vastuualue, OKM)

Työryhmän sihteeri:

- pääsihteeri Tarja Anttonen (arviointi- ja avustustoimikunta, OKM)
- pääsihteeri Minttu Korsberg (valtion liikuntaneuvosto, OKM)
- pääsihteeri Herttaliisa Tuure (valtion nuorisoneuvosto, OKM)

Strategian kirjoittamistyöhön osallistuivat lisäksi:

- suunnittelija Martti Rasa (valtion nuorisoneuvosto, OKM)
- suunnittelija Anna-Maria Tenojoki (valtion nuorisoneuvosto, OKM)
- suunnittelija Toni Piispanen (valtion liikuntaneuvosto, OKM)
- suunnittelija Saku Rikala (valtion liikuntaneuvosto, OKM)

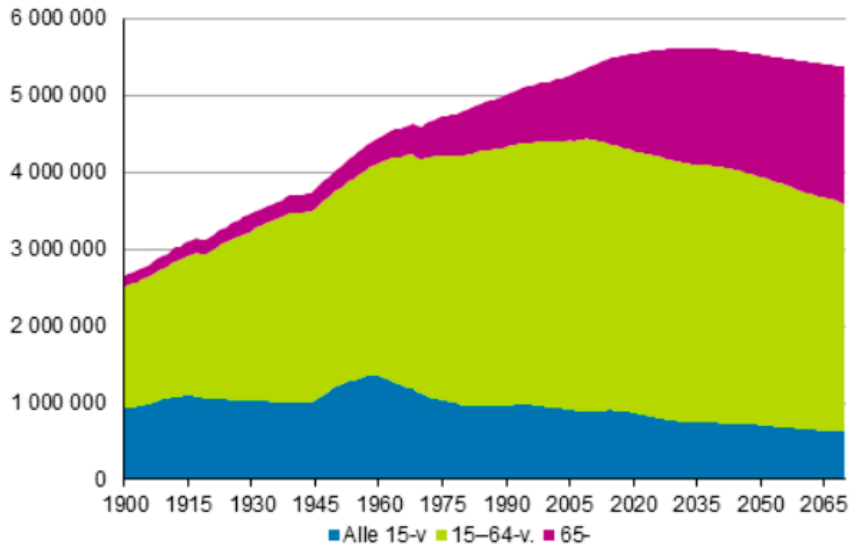
Työryhmä kokoontui neljä kertaa ja kuuli seuraavia asiantuntijoita: toiminnanjohtaja Mari Ahonen-Walker (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry), toiminnanjohtaja Lassi Rajamäki (Sosped-säätiö) ja suunnittelija Anna-Maria Tenojoki (valtion nuorisoneuvosto).

2 Harrastamisen nykytila

Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän (2017) raportissa on kuvattu laajasti lasten ja nuorten harrastamisen tilannekuva, johon tämä harrastamisen strategia pohjautuu. Harrastamisen nykytilan kuvauksessa keskitytään tutkimustuloksiin ja toimenpiteisiin, jotka ovat julkaistu työryhmän raportin jälkeen. (https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harrastustakuusta-totta-tyoryhmalta-keinot-mahdollistaa-jokaiselle-lapselle-ja-nuorelle-harrastus 2017.)

Harrastamisen tilanne Suomessa on kokonaisuutena tarkasteltuna hyvä: suurimmalla osalla lapsista ja nuorista on harrastus. Helmikuussa 2019 julkaistavan Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 89 prosenttia 6–29-vuotiaista lapsista ja nuorista vastasi, että heillä on jokin harrastus. Peruskoulun vuosiluokkien 1–10 oppilaille suunnatun valtakunnallisen koululaiskyselyn (2017) mukaan alakoululaisista 80 prosenttia ja yläkoululaisista 70 prosenttia kertoo, että heillä on mieluisa harrastus. Lapsia ja nuoria, joilla ei ole harrastusta, on noin 10 prosenttia. Harrastamisen edistämisen toimenpiteitä on perusteltua kohdentaa sekä niille lapsille ja nuorille, joilla on jo harrastus, että heille, jotka ovat vielä harrastustoiminnan ulkopuolella.

Suomen väkiluvun ennustetaan kääntyvän laskuun vuonna 2035. Vuosi 2018 oli kolmas vuosi peräkkäin, kun Suomessa kuoli enemmän ihmisiä kuin syntyi. Lasten ja nuorten määrä uhkaa vähentyä merkittävästi syntyvyyden laskusta johtuen. Väkiluvun kääntymisen laskuun vasta 2035 selittyy nettomaahanmuutolla. Lasten ja nuorten määrän vähentyminen tulee näkymään myös harrastustoiminnassa. Varsinkin joidenkin kuntien sivistystoimelle vähenevä lasten ja nuorten määrä asettaa haasteita. Onkin syytä myös pohtia, miten harrastustoiminnan resursointia kohdistetaan kohderyhmän pienentyessä.

Väestö iän mukaan 1900–2017 ja ennustettu 2018–2070**Kuvio 1.** Tilastokeskus, Väestö iän mukaan 1900–2017 ja ennustettu 2018–2070

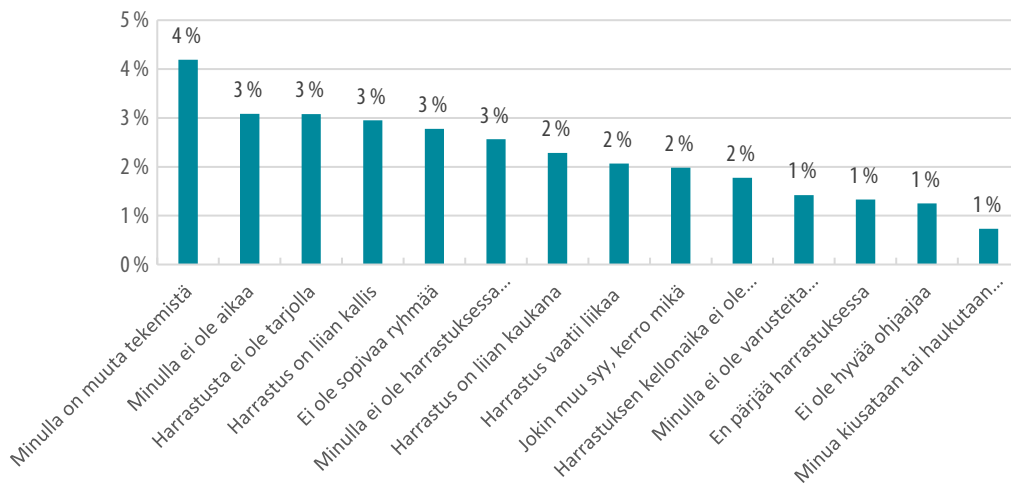
Harrastamisen tilaa seurataan säännöllisesti Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa, Nuorisobarometrissa, Kouluterveyskyselyssä sekä OKM:n koululaiskyselyn avulla. Tilastotietoa lasten ja nuorten harrastamisesta ja koulujen pihoista löytyy nuorisotilastot.fi-sivuilta. Sivusto on Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintoviraston ylläpitämä ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama tilastopalvelu, jonka avulla on mahdollista tutustua Suomen nuorisotyön tilastoihin. Vipunen puolestaan on opetushallinnon tilastopalvelu, jonka sisällöstä vastaavat yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Vipusta pitkántähtäimen kehittäminen pitää johtaa siihen, että kaikki harrastamisen tilastot saadaan yhteen paikkaan.

Lasten ja nuorten harrastavat aktiivisesti Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön Lastenkulttuurin ja taiteen perusopetus –kärkihankkeeseen liittyy lasten valtakunnallinen kuuleminen. Kuulemisen kautta avustetaan kouluissa järjestettäviä harrastustunteja, joiden toteutukseen lapset pääsevät vaikuttamaan. Vuoden 2017 tuloksista käy ilmi, että enemmistö koululaisista toivoi lisää harrastetunteja ja mahdollisuuksia käyttää koulun tiloja ja välineitä omatoimiseen harrastamiseen. Kyselyyn vastasi 79 541 alakoululaista ja 40 398 yläkoululaista (yhteensä 119 949 lasta ja nuorta), joista yli puolet vastasi kyselyyn ensimmäistä kertaa.

	Minulla on harrastus, josta pidän	Ei harrastusta / on ollut, mutta loppunut
Tyttö, 1. - 6. lk	80 %	20 %
Tyttö, 7. -10. lk	71 %	29 %
Poika, 1. - 6. lk	81 %	19 %
Poika, 7. -10. lk	67 %	33 %

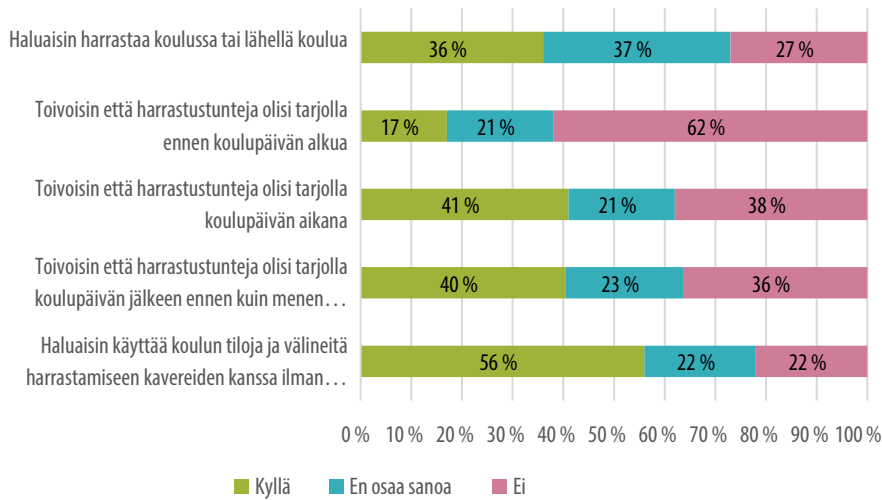
Kuvio 2. Koululaiskysely 2017, neljällä viidestä on harrastus josta pitää.

Koululaiskyselyn mukaan suurin syy harrastuksen puuttumiselle on se, että lapsilla ja nuorilla on muuta tekemistä. 26 500 koululaista kertoo, että mieluisaa harrastusta ei ole tai sellaisen on lopettanut. Harrastuksen puuttumisen syynä ovat tarjonta, hinta, sopimaton ryhmä, kavereiden puute, välimatka ja vaativuus. Tarkemmin harrastamisen esteistä on kerrottu tässä kappaleessa sivulla 14 väliotsikolla Harrastamisen esteet.

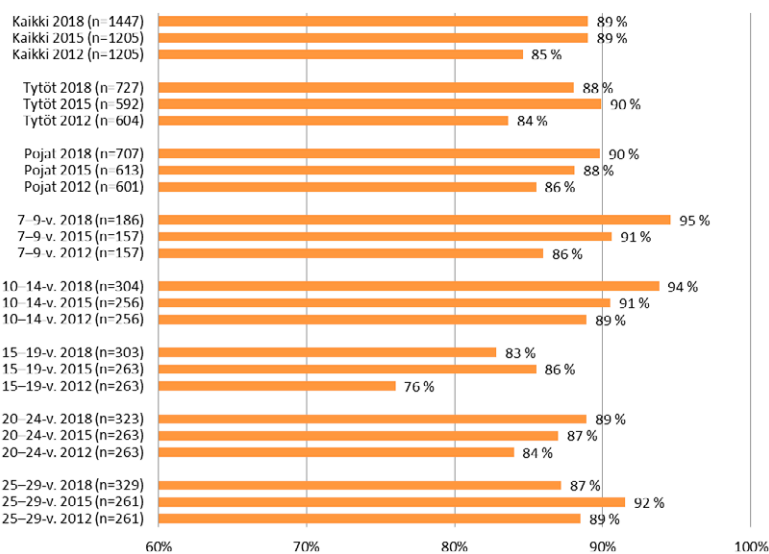
Kuvio 3. Koululaiskysely 2017: Syyt harrastuksen puuttumiselle (n=119939)

Koululaiskyselyssä nousee selvästi esiin lasten ja nuorten halu harrastaa omaehtoisesti koulun tiloja käyttäen, kuten kuvasta 4 voidaan todeta. Harrastustunteja toivotaan myös koulupäivän yhteyteen sekä sen välittömään läheisyyteen ennen muuta vapaa-aikaa tai harrastuksia.

Kuvio 4. Koululaiskysely 2017: Mitä mieltä olet...?

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan näyttää siltä, että tyttöjen harrastaminen on laskussa ja poikien nousussa. Iän mukainen harrastamisen notkahdus teini-ikässä vaikutti vuonna 2015 loiventuneen, mutta vuonna 2018 se on jälleen jyrkentynyt. Kuten kuviosta 5 näkyy, poikien harrastamisen trendi on ollut vuosi vuodelta tasaisemmin kasvava kuin tyttöillä. Iän mukaiset muutokset ovat sukupuolilla erilaisia. Erityisesti poikien harrastamisen yleisyys notkahtaa teini-ikässä ja yleistyy taas 20 ikävuoden jälkeen. Tyttöillä harrastusaktiivisuus sen sijaan on tasaisempaa mutta iän myötä lievästi laskusuuntaista. Tästä seuraa, että sukupuolten erot poikien eduksi ovat suurimmillaan kolmenkymmenen ikävuoden lähesteessä.

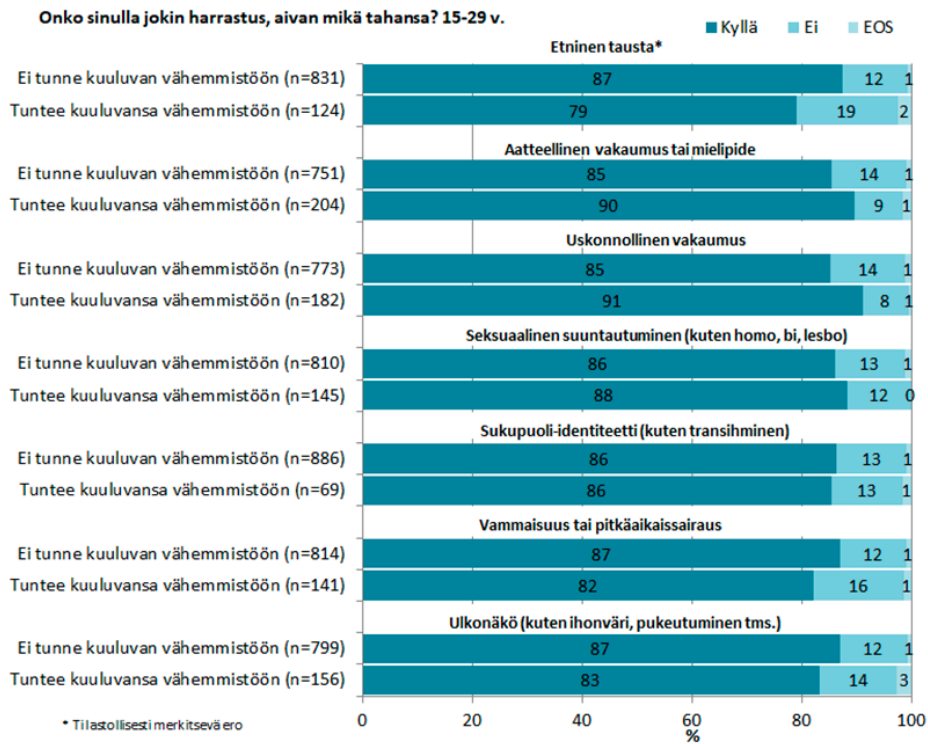
Kuvio 5. "Onko sinulla jokin harrastus?" Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2019.

Keskustelu harrastamisen edistämisestä on vahvasti keskittynyt peruskouluikäisiin lapsiin. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2018) tulosten perusteella huomiota tulee kohdistaa myös nuoriin ja nuoriin aikuisiin. Harrastamisen strategian kohderyhmäksi valittiin 6–25-vuotiaat lapset ja nuoret. Kohderyhmä tavoittaa esiopetuksen, oppivelvollisuusikäiset ja peruskoulun päättäneet, ensimmäisessä nivelvaiheessa olevat nuoret sekä nuoret aikuiset.

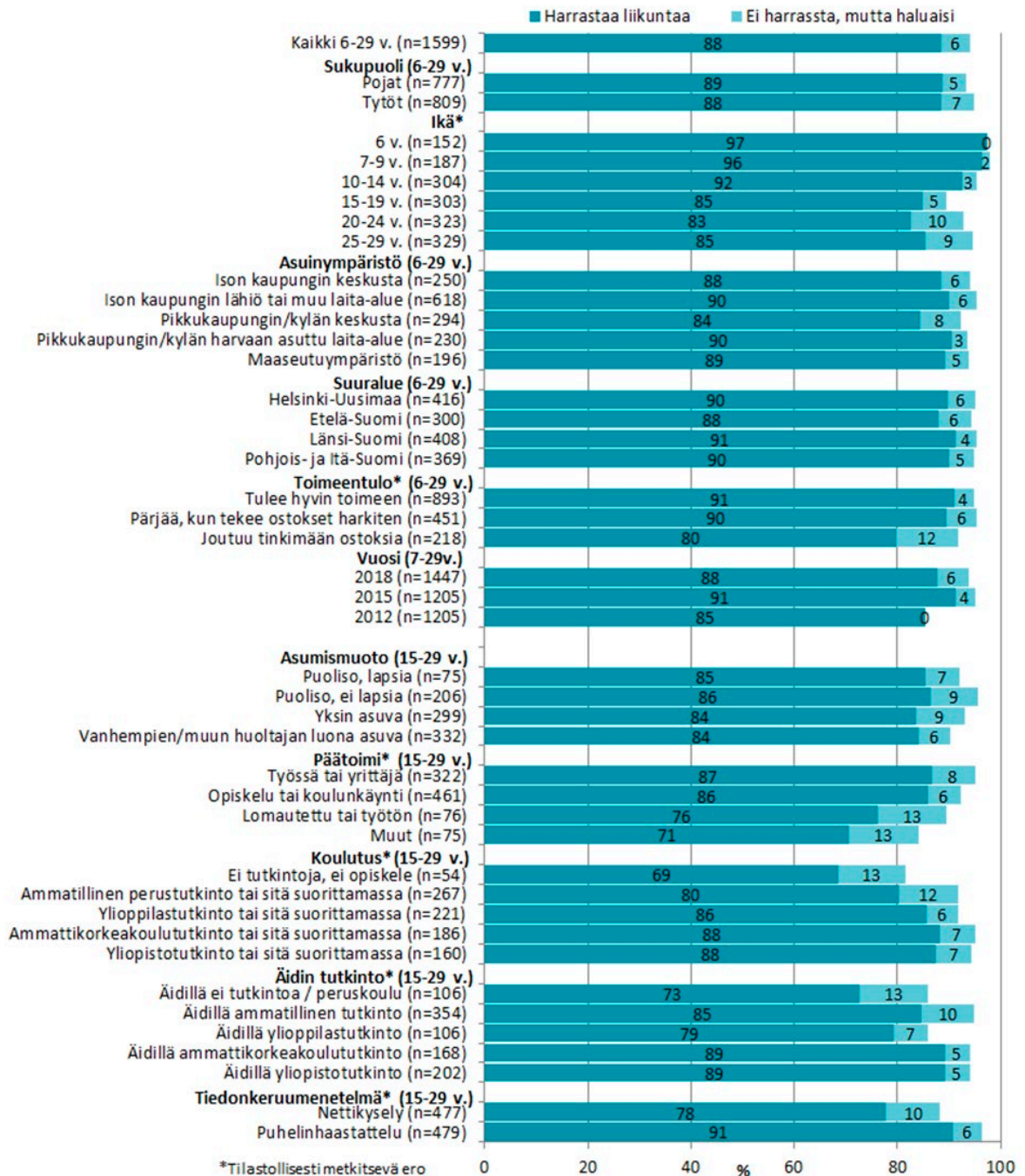
Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tulosten perusteella voidaan tarkastella ikäryhmän lasten ja nuorten taustaa, joilla ei ole harrastusta. Kuten edellä on todettu, kaikki ikäryhmät mukaan lukien lapsista ja nuorista 89 prosenttia kokee, että heillä on harrastus. Ikäryhmittäin jaoteltuna eniten harrastavat nuorimmat lapset, 7–9-vuotiaista jopa 95 prosenttia. 10–14-vuotiaista lapsista jopa 95 prosenttia kokee, että heillä on harrastus. Nuorista 15–19-vuotiaista 85 prosenttia kokee, että heillä on harrastus. Taloudellisesti niukemmin toimeentulevissa perheissä harrastusaktiivisuus on 82 prosenttia. Vapaa-aikatutkimuksen (2018) perusteella harrastamattomuuden syyt ovat moninaiset. Syitä ovat mm. harrastamisen hinta, toimintarajoitteet, kiusaaminen sekä se, ettei mielekästä harrastusta ole löytynyt ja ajankäyttöön liittyvät haasteet.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan haasteet harrastamiselle nousevat esiin yli 15-vuotiailla nuorilla. Tutkimuksen aineistonkeruussa tavoitettiin myös nuoria, jotka ovat itse pienten lasten vanhempia. Näistä lapsiperheiden vanhemmista vain 75 prosenttia vastasi itse harrastavansa jotakin. Voidaan todeta, että nuoret aikuiset unohdetaan usein harrastamisen edistämisen yhteiskunnallisesta keskustelusta. Harrastamisen ja mielekkään vapaa-ajan katsotaan vähentävän syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Tärkeää olisikin kiinnittää huomiota myös koulutuksen ja työn ulkopuolella oleviin nuoriin sekä erityisesti niihin nuoriin, jotka eivät ole työnhakijoita. Myös nuoret, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, eivätkä opiskele, harrastavat muita nuoria vähemmän (76 prosenttia kertoo harrastavansa jotain). Koulun ja oppilaitosten ulkopuolinen harrastustoiminta tavoittaa etenkin varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, työpajanuoret, nuoret aikuiset ja nuoret vanhemmat, kuntoutuksessa olevat, nuoret eläkeläiset.

Kuviosta 6 voidaan nähdä, että 15–29-vuotiaista nuorista he, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön harrastavat selvästi vähemmän. Nuoret, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön etninen taustan, vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden, ulkonäön esim. ihonvärin tai pukeutumisen osalta harrastavat selvästi vähemmän kuin he, jotka eivät koe kuuluvansa vähemmistöön. Ainut poikkeus on uskonnolliseen tai aatteellisen vakaumuksen vuoksi vähemmistöön kuuluvat nuoret, he harrastavat jopa enemmän kuin muut.

Kuvio 6. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018.

Kuvio 7. Liikunnan harrastaminen ja harrastushalukkuus taustamuuttujittain (%) Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018.

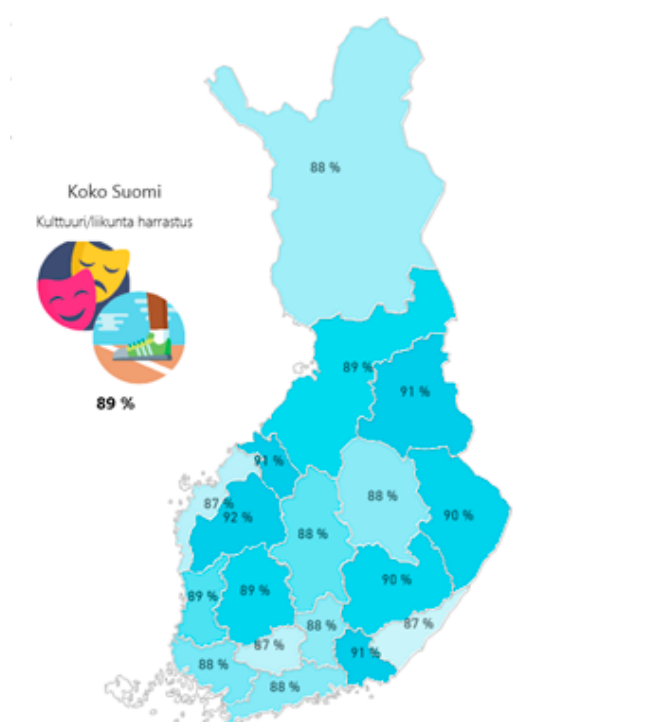
Nuorisobarometrissä 2017 tehtiin erillisotos harvaan asuttujen alueiden nuorille. Barometrissä kysyttiin mm. rahanpuutteen vaikutusta vapaa-aikaan. Nuorten kokemuksen mukaan rahanpuute koetaan suurempana ongelmana muilla kuin harvaan asutuilla alueilla.

Harvaan asuttujen alueiden nuoret joutuivat tinkimään harrastuksistaan rahanpuutteen vuoksi vähemmän kuin muiden alueiden nuoret. He kokivat rahanpuutteen vuoksi myös vähemmän ulkopuolisuuden tunnetta. Aikaisemmissa tutkimuksissa ja tämän Nuorisobarometrin lisäotoksen tulokset vahvistavat niitä havaintoja, että harvaan asuttujen alueiden nuoret ovat tietoisia mm. palvelujen ja koulutusmahdollisuuksien rajallisuudesta omalla asuinpaikallaan, mutta ovat tottuneet pitkiin etäisyyksiin ja vähäisiin palveluihin ja ovat tyytyväisiä vähään.

Lasten ja nuorten harrastamisen yhdenvertaiset mahdollisuudet Suomessa -hankkeessa selvitetään lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien toteutumista valtakunnallisesti kuntatasoa painottaen. Hankkeen toteuttaa Nuorisotutkimusseura, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallinen nuorisovaltakunnan osaamiskeskus.

Hankkeessa selvitetään erityisesti kuntien ja järjestöjen tarjoamia harrastusmahdollisuuksia, ja niihin suunnattuja taloudellisia resursseja, ja toisaalta harrastusten saavutettavuutta. Tutkimuksen tavoitteena on edistää yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia.

Syksyllä 2018 kunnille toteutettiin kuntakyselyt. Kyselyn tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, miten harrastustakuu kunnissa toteutuu.

Kuvio 8. Koululaisten harrastamisen alueelliset erot Valtakunnallisen koululaiskyselyn mukaan. Kuvassa mukana kaikki harrastusmuodot, sukupuoli, ala- ja yläkoulu sekä harrastuspaikat.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2018) mukaan erot harrastamisessa kuntien välillä kuntakoosta riippumatta ovat vähäisiä.

2.1 Harrastamisen rahoitus

Vuosittain olosuhteita ja mahdollisuuksia tukevia sekä varsinaista säännöllistä harrastustoimintaa tukevia avustuksia jaetaan noin 250-300 miljoona euroa. Tästä summasta kaksi viidesosaa on karkeasti arvioituna ns. suoraan harrastustoimintaa edistävää ja loput rahoituksesta harrastustoiminnan edellytyksiä tukevaa rahoitusta. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa taiteen perusopetuksen järjestämistä noin 80 miljoonalla eurolla vuosittain. Erilaisia rahoitusmuotoja, joiden kautta lasten ja nuorten harrastustoimintaa edistetään, on yli 20. Nykyisestä rahoituksesta valtaosa kohdistuu olemassa olevan toimijaverkon ylläpitämiseen. (Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi, 2018.)

Selvityksen mukaan kaksi kolmasosaa lasten ja nuorten harrastustoiminnan rahoituksesta muodostuu kuntien valtionosuuksista. Loppu kolmannes on erilaisia valtionavustuksia (yleisavustuksia ja erityisavustuksia) järjestöille ja muille toimijoille. Haasteena on rahoitusjärjestelmän pirstaloituminen lukuisiin eri valtionavustusmuotoihin. Yksin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla tehdään vuosittain noin 2500 erillistä rahoituspäätöstä ja niihin liittyviä haun ja raportoinnin prosesseja.

Valtionhallinnon eri avustusmuodot lasten ja nuorten harrastamiseen (selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämisestä –raportin mukaan):

Kunnille kohdistettu rahoitus:

- taiteen perusopetus, asukaskohtainen
- taiteen perusopetuksen tuntiperusteinen valtionosuus
- koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta
- kerhotoiminnan kehittäminen
- maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla
- liikunnallisen elämäntavan edistäminen
- Liikkuva koulu –ohjelma
- vapaa sivistystyö
- liikuntapaikkarakentaminen
- kuntien valtionosuudet (kuntien liikuntatoiminta, nuorisotyö, asukaskohtainen taiteen perusopetus sekä yleinen kulttuuritoimi)

Järjestöille kohdennettu rahoitus:

- paikallisen harrastustoiminnan avustaminen
- valtionavustukset liikuntaa edistäville järjestöille
- nuorisoalan järjestöjen toiminta-avustukset
- seuratoiminnan kehittämistuki / seuratuki
- Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta –kärkihanke
- sosiaali- ja terveysalan hanketuet
- lastenkulttuurikeskusten rahoitus
- lasten ja nuorten kulttuurin kehittämisohjelma ja Taiken muut avustukset

Kolmannen sektorin rahoituksen osuuksiin on tulossa muutoksia. Hallitus antoi arpajaislain uudistusta koskevan esityksen eduskunnalle 25.10.2018. Rahapelaamisesta aiheutuvien taloudellisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi pelaajan on jatkossa tunnistauduttava, kun hän pelaa esimerkiksi kauppojen tai kioskien yhteyteen sijoitettuja raha-automaattipelejä. Pakollisen tunnistautumisen raha-automaattipelaamisessa on tarkoitus tulla voimaan siirtymäajan jälkeen vuoden 2022 alusta.

Arvioiden mukaan esitys tulee vähentämään toteutuessaan Veikkauksen pelituottoja merkittävästi. Veikkauksen pelituotoilla rahoitetaan laajasti lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämistä.

2.2 Hallituskauden 2015-2019 käynnissä olevat valtionhallinnon toimenpiteet

- Vuonna 2017 hyväksyttiin valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma, jossa yhtenä osana on harrastaminen (Turvataan jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen).
- Taiteen ja kulttuurin kärkihanke on luonut valtakunnallisen harrastustuntimallin, joka mahdollistaa taiteen, kulttuurin ja liikunnan harrastamisen on säännöllisesti koko lukuvuoden ajan koulujen tiloissa oppilaiden kiinnostuksen pohjalta ja ammattilaisten ohjaamina. Harrastustunteihin on osallistunut 90 000 koululaista 1 000 koulussa. Osana taiteen ja kulttuurin kärkihanketta on toteutettu vuosina 2016-2018 Monilukutaitoa opitaan ilolla –kehittämisohjelma, jossa on tuettu esi- ja perusopetusikäisten lasten lukemista ja monipuolista lukutaitoa koulun, kirjaston ja muiden kulttuuritoimijoiden yhteistyöllä. Ohjelman tulosten valtakunnallinen levittäminen jatkuu vuoden 2020 loppuun saakka.
- Taiteen ja kulttuurin kärkihankkeen kautta luotu valtakunnallinen koululaiskysely, joka on uusi kuulemisen väline. Sen avulla selvitetään kunkin koulun oppilaiden kiinnostus eri taiteen ja kulttuurin aloihin sekä liikuntalajeihin sekä

- näkemyksiä ajankohtaisista aiheista. Edellä mainitut harrastustunnit on järjestetty koululaiskyselyn tuloksia noudattaen. Koululaiskyselyyn on tähän mennessä vastannut 200 000 oppilasta ja seuraava kysely toteutetaan alkuvuodesta 2019.
- Ensimmäistä kertaa syksyllä 2018 toteutettu valtakunnallinen harrastusviikko yhteistyössä Olympiakomitean kanssa, jossa oli mukana lähes 260 koulua. Harrastusviikko laajenee entisestään ja toteutetaan uudelleen syyskuussa 2019.
 - Lasten ja nuorten harrastamisen yhdenvertaiset mahdollisuudet Suomessa –hanke, jossa selvitetään lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien toteutumista valtakunnallisesti kuntatasoa painottaen. Hankkeen toteuttaa Nuorisotutkimusseura ja tulokset valmistuvat vuoden 2018 lopussa.
 - Kulttuurin TEA-viisarin kehittämisen tavoitteena on vuodesta 2019 alkaen kerätä tietoja koko kunnan toiminnasta kulttuurin edistämiseksi sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuuritoiminnan kehittämiseksi. Tiedonkeruun tarkoituksena on selvittää, millaiset voimavarat kunnalla on sekä millaiset edellytykset se on luonut mahdollisimman laadukkaan hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuuritoiminnan toteuttamiseksi.
 - Vuonna 2019 käyttöön otettava Harrastuspassi-sovellus yläkouluikäisille nuorille. Harrastuspassi on opetus- ja kulttuuriministeriön uusi aloite lisätä yläkouluikäisten harrastusmahdollisuuksia. Harrastuspassissa voisi olla nuorille räätelöityjä harrastuslupia, kuten pääsylippuja uimahalliin ja kuntosalille, lippuja esityksiin, konsertteihin, tapahtumiin ja mahdollisesti myös maksuttomia julkisen liikenteen matkoja.
 - Lapsistrategian valmistelutyö. Strategia koskee lapsia, nuoria ja perheitä. Yhtymäpintoja harrastamiseen löytyy lasten ja vanhempien yhteisen ajan lisäämisestä, ympäristöön vaikuttamisesta, kaverisuhteiden vaalimisesta, turvallisten aikuisten merkityksestä, osallisuuden lisäämisestä, turvallisista tiloista ja huomiosta, että vapaa-ajan viettoon osallistuu neljä sukupolvea.

Valtion nuorisoneuvosto, valtion liikuntaneuvosto ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA julkaisivat vuonna 2018 selvityksen valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi (<https://tietoanuorista.fi/julkaisut/arvioinnit-valtionhallinnon-toimenpiteista/1/2018>). Selvityksessä tarkasteltiin vuosia 2005-2016 ja tänä aikana lasten ja nuorten harrastustoiminnan tavoitteita oli asetettu valtionhallinnossa yli 20 eri ohjelmassa ja linjauksessa. Tavoitteiltaan ohjelmat ovat olleet hyvin saman suuntaisia. Selvityksessä todettiin tavoitteenasettelun olevan ylätasoisista ja siten niiden ohjaava vaikutus on ollut vähäistä. Konkreettisia tavoitteita ei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ole ollut (jokaisella lapsella on vähintään yksi harrastus ja jokainen lapsi liikkuu vähintään tunnin päivässä). Keskeiset tavoitteet liittyvät yhdenvertaisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon.

Harrastamisen edistäminen on vahvasti poikkihallinnollista. Useiden valtionhallinnon toimien pääasiallinen tavoite ei ole harrastamisen edistäminen, vaan ne kytkeytyvät tiiviiksi osaksi esimerkiksi liikunnan, taiteen, kulttuurin tai syrjäytymisen ehkäisyn muita tavoitteita ja rahoituksen kokonaisuutta.

Selvityksen mukaan valtionhallinto edistää lasten ja nuorten harrastustoimintaa vuosittain 250-300 miljoonalla eurolla. Tästä summasta kaksi viidesosaa on karkeasti arvioituna ns. suoraan harrastustoimintaa edistävää ja loput rahoituksesta harrastustoiminnan edellytyksiä tukevaa rahoitusta. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa taiteen perusopetuksen järjestämistä n. 80 miljoonalla eurolla vuosittain. Tämän lisäksi kunnat ja seurakunnat budjetoivat merkittävästi harrastustoimintaan. Seurakuntien käyttämä rahoitus lasten ja nuorten harrastustoimintaan vastaa valtionhallinnon käyttämää euromäärää. Kunnat edistävät harrastustoimintaa avustusten lisäksi myös rakentamalla ja ylläpitämällä liikunta- paikka-, nuoriso- ja kulttuuritiloja sekä tukemalla taiteen perusopetusta, vapaata sivistystyötä ja lastenkulttuurikeskuksia.

Rahoitusjärjestelmän on todettu olevan pirstaleinen. Rahoitusjärjestelmä vie paljon henkilöresursseja niin avustusta myöntävillä kuin avustusta hakevilla tahoilla. Koska harrastamisen tavoitteet ovat ylätasoisia, niiden toteutumista on myös vaikea seurata ja arvioida. Näin ollen on haastavaa muodostaa kokonaiskuvaa siitä, mitä harrastamisen edistämisen rahoituksella on tosiasiallisesti saatu aikaan.

2.3 Harrastamisen esteet

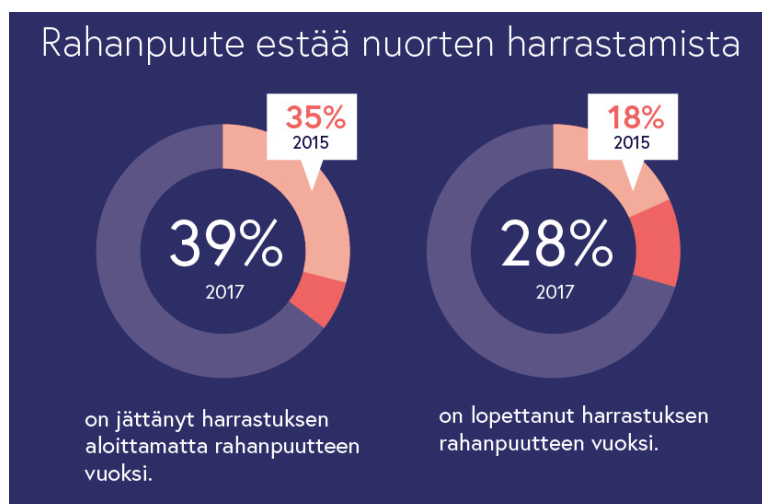
Lasten ja nuorten harrastamisen esteitä on tutkittu laajemmin liikunnan näkökulmasta, mutta ei juurikaan muiden harrastusmuotojen osalta.

Lasten ja nuorten harrastamisen edistäminen edellyttää, että harrastamista estävät tekijät tunnistetaan. Harrastamisen esteet voidaan jakaa yksilöstä (sisäiset tekijät) ja ympäristöstä (ulkoiset tekijät) johtuviin esteisiin. Yksilön sisäiset esteet voivat liittyä yksinäisyyden kokeemukseen, kaverin puutteeseen ja sosiaalisten verkostojen vähyyteen, pelkoon tulla syrjityksi tai kiusatuksi sekä ajan tai rahan puutteeseen. Esteeksi voi muodostua myös se, että ei ole tietoa harrastuksen soveltuvuudesta itselle, sopivista harrastuksista tai harrastuspaikoista, itseluottamuksen puutteeseen sekä omaan terveydentilaan tai vammaan. Ulkoiset esteet voivat liittyä esimerkiksi vähäiseen harrastustarjontaan, lähipiirin heikkoon tukeen tai asenteeseen harrastamista kohtaan, harrastuksen sijantiin tai hintaan. (Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä – selvityksen taustamateriaali.)

Viranomaisten, kuten valtion viranomaisten velvollisuutena on edistää yhdenvertaisuutta ja arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan. Lain mukaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden tulee saada tarjolla olevia palveluita yhdenvertaisesti muiden kanssa. Lainsäädäntö sallii positiivisen erityiskohtelun: Joitain ihmisryhmiä voidaan tukea erityistoimin, mikäli tämä turvaa tai edistää tasa-arvoa eikä syrji muita ihmisryhmiä. Valtionhallinto myös edellyttää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimista kaikessa avustettavassa toiminnassa. Lasten ja nuorten kuuleminen perustuu lapsen etuun ja lapsen oikeuksien sopimukseen.

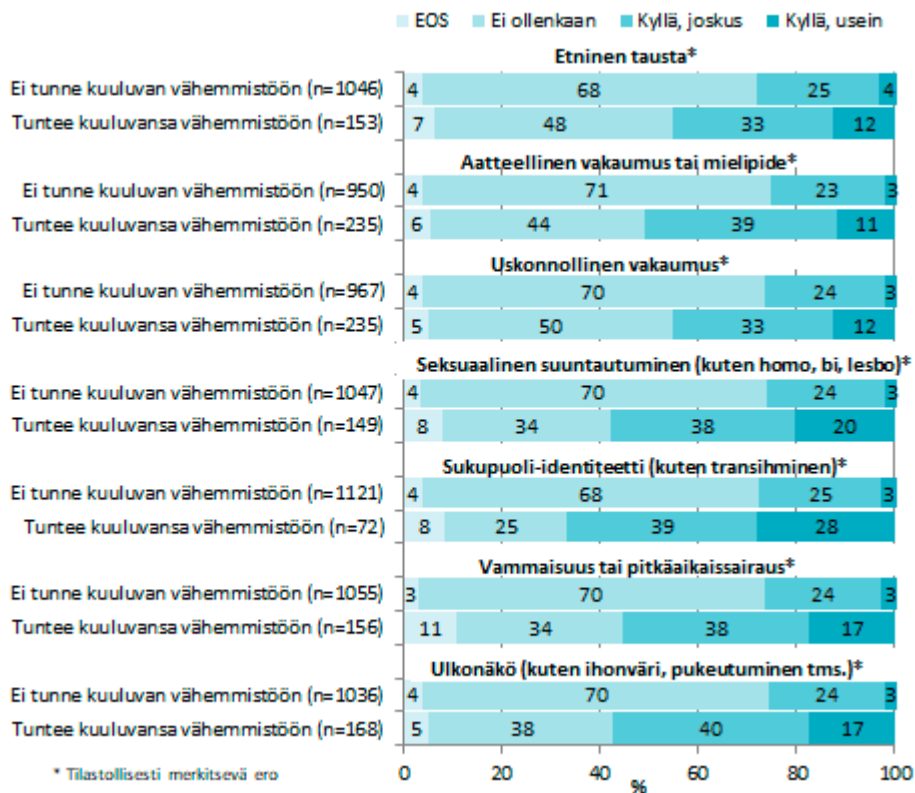
Harrastamisen esteiksi on nostettu viime vuosina etenkin harrastusten hinta ja sijainti. Esimerkiksi nuorista noin neljännes kokee harrastusten hinnan esteeksi, ja hieman suurempi osa nuorista kokee, että harrastukset sijaitsevat liian kaukana (Kouluterveyskysely 2017). Osa nuorista kokee, että lähialueella ei ole kiinnostavia harrastusmahdollisuuksia. Toisaalta alueen harrastusmahdollisuuksia ei aina tunneta. (Selvitys Valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi). Lasten ja nuoret toivovat omaehtoista harrastamista enemmän kuin sitä pystytään toteuttamaan. Yhtenä esteenä tähän on omaehtoisten harrastustilojen puuttuminen.

Myös nuorten rahanpuute vaikuttaa merkittävästi vapaa-ajan harrastuksiin ja ystävien tapaamiseen. Rahanpuute on yksi merkittävimmistä esteistä harrastamiselle ja suurimpia syitä harrastuksen lopettamiselle. Viimeisen kahden vuoden aikana näyttää lisääntyneen selvästi niiden nuorten määrä, jotka ovat jättäneet harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen vuoksi ja ovat lopettaneet harrastuksen rahanpuutteen vuoksi (Nuorisobarometri 2015 ja 2017).

Kuvio 9. Nuorisobarometri 2017

Hinnan ja sijainnin lisäksi viime vuosina on nostettu yhä enemmän esille harrastuksissa tapahtuva kiusaaminen ja väkivalta. Melkein kymmenesosa alle 15-vuotiaista kiusataan harrastuksissa. Lähes puolet 20–24-vuotiaista kertoo kokeneensa kiusaamista harrastuksissaan usein tai joskus. Erityisesti vähemmistöön kuuluvat ryhmät ovat kiusaamisen kohteena. (Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018). Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat joutuneet keskimäärin useammin syrjinnän kohteeksi harrastuksissa, mutta myös tinkimään muita useammin harrastuksistaan. Myös seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöön kuulumisen altistaa syrjinnälle. (Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi; 2018.)

Kuvio 10. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018, Kokemus liikuntaharrastuksessa kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä 10-29 v.

Lasten ja nuorten harrastamisen esteistä on eniten tietoa liikunnan osalta. Myös liikunnan harrastamisessa keskeisiä esteitä ovat sopivan tarjonnan puute, kustannukset ja harrastusten sijainti. Lisäksi keskeisiä esteitä ovat, että lapsi tai nuori ei koe olevansa liikunnallisesti lahjakas, ei pidä liikunnasta tai koe pärjäävänsä siinä, huonot kokemukset liikunnasta, ajan tai harrastuskaverin puute sekä liika kilpailuhenkisyys. (Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018)

Toimintarajoitteiset lapset ja nuoret kohtaavat liikunnan harrastamisessa osaksi samoja esteitä kuin muut lapset ja nuoret, mutta heidän harrastamiseen liittyy myös omia erityiskysymyksiä. Liikuntaharrastamisen esteet ovat osaltaan samoja, jotka estävät myös muuta harrastamista sekä toimimista muilla elämän osa-alueilla.

Toimintarajoitteisten lasten ja nuorten harrastamisen esteet voidaan jakaa yksilöstä (sisäiset tekijät) ja ympäristöstä (ulkoiset tekijät) johtuviin esteisiin. Liikunnan harrastamisen esteet näyttävät liittyvän yleisimmin ympäristöstä johtuviin ulkoisiin esteisiin. Yleisimpiä ulkoisia esteitä ovat puutteet sopivista ryhmistä (erityisryhmä/kaikille avoin ryhmä tai sopiva kilpailullisuuden aste), esteettömistä ja turvallisista olosuhteista, osaavista valmentajista, ohjaajista ja avustajista sekä varusteista tai apuvälineistä. Lisäksi keskeisiä esteitä ovat harrastuksen kustannukset, kokemukset ennakkoluuloista ja syrjinnästä sekä pääsy liikkumaan ja kuljetusongelmat. (Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä – selvityksen taustamateriaali)

Toimintarajoitteiset lapset ja nuoret ovat harrastamisessa muita lapsia ja nuoria enemmän riippuvaisia toisista ihmisistä, alkaen jo harrastamiseen pääsystä. Toimintarajoitteisten lasten ja nuorten harrastamiseen vaikuttavat etenkin vanhemmat ja miten aktiivisesti he motivoivat lasta harrastamaan. On melko tavallista, että esimerkiksi vammaisen lapsi tai nuori ei saa liikkumiseensa juurikaan ulkoista motivointia. (VALKKU-tutkimus, Lisääntyikö liike, löytyikö harrastus? Valtti-ohjelman pilottivaiheen raportti ja Aija Saari: Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta. 2011.)

Harrastamiseen liittyvien haasteiden lisäksi on tärkeä ymmärtää lasten ja nuorten elämäntilanne. Etenkin toimintarajoitteisten lasten ja nuorten elämäntilanne on monesti haastavampi kuin muiden lasten ja nuorten. Monet hyvinvointia, osallisuutta, terveyttä, koulunkäyntiä tai kasvu ympäristön turvallisuutta vaarantavat tekijät ovat yleisempiä toimintarajoitteisilla kuin muilla lapsilla ja nuorilla (Toimintarajoitteisten nuorten hyvinvointi ja avunsaaminen – Toteutuuko yhdenvertaisuus?). Kaikki nämä tekijät yhdistettynä toimintarajoitteeseen voivat vaikuttaa siihen, että harrastaminen on monin kerroin haastavampaa ja siksi lopulta myös vähäisempää kuin muulla väestöllä. (Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä – selvityksen taustamateriaali.)

2.4 Lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämisen päämäärät

Harrastamisen edistämiseksi tarvitaan ennen kaikkea koko valtionhallinnon yhteistä koordinaatiota, strategisen ohjauksen tiivistämistä, terävöittämistä ja vision kirkastamista. Yksittäiset harrastamisen strategiat eivät ratkaise harrastamisen edistämisen haasteita.

Harrastamisen edistäminen edellyttää vahvaa poikkihallinnollista yhteistyötä valtionhallinnon, kuntien, kolmannen sektorin, oppilaitosten ja yritysten kanssa. Harrastamisen edistämiseksi olisi syytä myös tarkastella valtionhallinnon rahoitusta tarkemmin. Tähän tulee tiiviisti kytkeä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen, jotta valtionhallinnon asettamien tavoitteiden seuranta olisi mahdollista.

Harrastamisen strategia -työryhmän lähtökohta on edelleen edellisen työryhmän vision mukaisesti: jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen. Tavoitteen saavuttamiseksi on kuluneella hallituskaudella edistytty, mutta yksittäisillä toimenpiteillä ei vielä saavuteta tavoitetta. Hyvin toimivia toimintatapoja ja malleja on syytä jatkaa ja laajentaa valtakunnallisesti. Nykyisiä rahoitusjärjestelmiä ja -raken- teita tulee uudistaa ja kehittää.

Harrastamista on edistetty monin tavoin, silti lukuisista ohjeista, linjauksista ja strategioista huolimatta, harrastamisen keskeiset tavoitteet ja päämäärät ovat olleet hyvin samanlaisia koko tarkastelujakson (2005–2018). Ohjelmien yhteiset tavoitteet voidaan tiivistää seuraaviin pääkohtiin:

- Edistetään tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taide-, kulttuuri- ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan. Tämä tarkoittaa jokaiselle lapselle mahdollisuutta harrastaa ja nauttia liikunta-, taide- ja kulttuuripalveluista, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta.
- Edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tämä tarkoittaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa iästä, asuinpaikasta, sukupuolesta ja etnisestä tausta riippumatta.
- Yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintaa on pyritty vahvistamaan etenkin erityisryhmien osalta.
- Mielekäästä tekemistä jokaiselle lapselle ja nuorelle koulupäivän jälkeen. Tässä keskeisenä teemana on ollut harrastustuntitoiminnan lisääminen koulupäivän yhteydessä.
- Koululaisten liikkumisen lisääminen: jokainen peruskouluikäinen liikkuu tunnin päivässä.

3 Strategiset toimenpiteet lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi

Luvussa 3 esitetyt suositukset 2-5 perustuvat selvitykseen valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi (s. 6-7: 2018). Selvitys piti sisällään neljä valtionhallinnon tasoista suositusta (2-5), jonka lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on lisännyt suosituksen koulun yhteydessä järjestettävästä harrastustoiminnan kehittämisestä. Harrastamisen strategia –työryhmän strategiset toimenpiteet lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi pohjautuvat näihin viiteen suositukseen.

Suositukset ovat:

1. Koulun yhteydessä järjestettävän harrastustoiminnan järjestettävän harrastustoiminnan lisääminen

Koululla on lasten ja nuorten tavoittamisessa ainutlaatuinen asema, jota hyödynnetään sekä harrastusympäristönä että harrastuksen löytämistä tukevana paikkana. Lapset ja nuoret saavat koulusta harrastuksiin kavereita, tiloja ja tukea. Koulu on lapsille ja nuorille tuttu ja turvallinen paikka harrastaa.

2. Huomio erityistä tukea tarvitseviin/ali-edustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksiin

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan rahoituksessa tulisi nykyistä selkeämmin huomioida ne ryhmät, joihin tällä hetkellä liittyvät suurimmat haasteet harrastustoiminnassa. Erityisesti tulisi nykyistä vahvemmin luoda kannusteita toimintarajoitteisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien sekä ali-edustettujen ryhmien huomioimiseen osana yleisiä harrastuspalveluita. Toimenpiteiden toteutumista tulisi seurata tarkemmin ja tuottaa hyviä käytäntöjä laajempaan käyttöön. Kuntien tarjoamien harrastustilojen kustannusten tarkistaminen, niin etteivät ne ole suurin syy harrastamisen hinnalle.

3. Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen

Lasten ja nuorten harrastustoiminnalle tulisi asettaa selkeät valtioneuvostotasoiset (kaikkien hallinnonalojen yhteiset) konkreettiset ja mitattavat tavoitteet, jotka vastaavat tunnistettuihin harrastamiseen liittyviin haasteisiin.

4. Valtion rahoituksen kokoaminen vaikuttavammiksi kokonaisuuksiksi

Erityisavustuksia tulisi koota laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja kohdentaa siten, että mahdollistetaan eri toimijoiden vaikuttavammat yhteishankkeet sekä tulosten vaikuttavuuksia vahvistavat koordinoivat hankkeet ja niistä viestiminen. Erityisesti koulussa tapahtuvaa harrastamista edistävät erityisavustukset tulisi koota yhteen.

5. Seuranta- ja arviointijärjestelmän kytkeminen selkeämmin toiminnan päämääriin

Valtionavustuksille tulisi luoda seuranta- ja arviointijärjestelmä joka mahdollistaa asetettujen tavoitteiden toteutumisen seurannan ja toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin.

Strategiset toimenpiteet sisältävät ikäryhmittäin toimenpide-ehdotuksia, joita toteutetaan vastuutahojen yhteistyöllä ja poikkihallinnollisesti. Harrastamisen strategia -työryhmä esittää seuraavan hallituskauden aikana toteutettavia toimenpiteitä ja pidemmällä aikavälillä toteutettavia toimenpiteitä, joiden toteutuminen edellyttää valtionhallinnon yhteistä strategiaa lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi.

Strategiset toimenpiteet

3.1 Koulun yhteydessä järjestettävä harrastustoiminnan lisääminen

Koulussa järjestetty harrastustoiminta parantaa oppilaiden kiinnittymistä ja samalla tyytyväisyyttä kouluun, millä on myönteinen yhteys koulumenestykseen (Pulkkinen, L. 2015). Innostava koulupäivä: Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75195>). Harrastustunnit koulupäivän yhteydessä tuovat lapsille ja nuorille lisää aikaa perheen ja kavereiden kanssa, antavat motivoivaa, omaan kiinnostukseen pohjautuvaa tekemistä ja vähentävät yksinäisyyttä. Kun harrastustunnit sijoitetaan koulupäivän yhteyteen, mahdollistuu tasavertainen harrastaminen hyödyntämällä koulutuksen, liikunnan, taiteen ja kulttuurin synergian ja yhteistyöpotentiaalia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Harrastustoiminta kouluissa tukee lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia. Harrastustoiminta tulee nähdä koulutyötä tukevana toimintana ja koululaisille mielekkäänä tekemisenä ennen ja jälkeen koulupäivän, jolloin yksin vietetty aika lyhenee. Koulu on myös lapsille ja nuorille turvallinen ympäristö harrastaa ja usein myös lyhyen välimatkan päässä. Koko ikäluokan tavoittava koulu luo myös hyvät puitteet yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen harrastustoiminnan edistämiseksi.

Kouluissa järjestetään harrastustoimintaa kerhotoiminnan ja harrastustuntien kautta. Koulussa järjestettävä kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Perusopetuslain mukainen kerhotoiminta on oppilaille maksutonta ja sen tavoitteena on lisätä oppilaiden harrastuneisuutta. Kerhojen ohjaajina toimivat pääsääntöisesti koulun opettajat. Koulujen kerhotoiminnan avustukset myöntää Opetushallitus. Koulussa järjestettävät harrastustunnit toteutetaan Koululaiskyselyn kautta saadun lasten ja nuorten kiinnostuksen pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla.

Koululla on monin tavoin hyvät mahdollisuudet edistää kaikkien lasten ja nuorten harrastamista. Kouluterveyskyselyllä on mahdollista saada tarkkaakin tietoa koulussa olevien lasten ja nuorten harrastamisen tilasta. Koululle on myös hyvät edellytykset luoda harrastamisen mahdollisuuksia. Myös koulun kykyä ohjata lasten ja nuorten harrastamista koulun ulkopuolelle tulee helpottaa. Liikunnallisen elämäntavan juurruttamiselle on myös paikkansa koulussa tapahtuvalla harrastustoiminnalla.

Harrastustoiminnan lisääminen ja koulupäivän rakenteen muutuskokeilut on otettu hyvin vastaan koulujen, oppilaiden, vanhempien ja kerho- ja harrastustoiminnan järjestäjien keskuudessa. Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Harrastustoiminnan joustavassa sijoittamisessa koulupäivään tulee ottaa huomioon oppilaiden hyvinvointi sekä harrastustoiminnan yhtäläinen saatavuus kaikille oppilaille sekä turvata tämä riittävin resurssein.

Uudistus on toteutettava yhteistyössä koulujen ja harrastustoimintaa tarjoavien tahojen kesken, jotta koulujen väliset erot eivät kasva ja kaikilla on mahdollisuus laadukkaaseen harrastustoimintaan. Harrastustoiminnan lisääminen koulupäivän yhteyteen vaatii systemaattista ajattelua, valtion taloudellista tukea sekä ohjausta, jotta koulu on tulevaisuudessa matalan kynnyksen harrastamisen paikka. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastukseen toteutetaan koulussa järjestettävän harrastustoiminnan kautta, niin peruskoulussa kuin toisella asteella.

Monipuolinen ja laadukas harrastustoiminta on toteutettavissa kaikille koululaisille koulupäivän yhteydessä, ennen ja jälkeen koulupäivän. Koulussa järjestettävä harrastustoiminta, harrastustunnit, olisivat kaikille maksutonta harrastustoimintaa, jotta siihen osallistuminen olisi kaikille mahdollista. Tämän toteutumiseksi myös aamu- ja iltapäivätoiminta voivat olla kiinteä osa harrastustoimintaa kouluissa. Iltapäivien muuttuessa harrastustunneiksi kouluissa on oltava tarjolla ravitsevaa välipalaa, jotta lapset ja nuoret jaksavat harrastaa iltapäivisin.

Koulussa järjestettävän harrastustoiminnan toteuttamisessa on havaittu, että kaverin merkitys on suuri lapsille, joilla ei ole aikaisempia kokemuksia harrastustoiminnasta. Kaveri tukee uudessa tilanteessa, johon sopeutuminen voi muuten olla hankalaa. Harrastustoiminnan suuntaaminen kaikille lapsille on varhaisen puuttumisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmista erittäin tärkeää. Myös harrastustoiminnan sisältöön ja laatuun tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota, jotta lapset motivoituvat sekä sitoutuvat koulussa järjestettävään harrastustoimintaan paremmin. Kuntien tehtävänä on liikunta-, nuoriso- ja perustusopetuslakien mukaan järjestää lapsille ja nuorille tiloja ja huolehtia turvallisesta opiskelu ympäristöstä.

Lasten ja nuorten kuuleminen ja osallistaminen harrastustoiminnan toteuttamiseen tulee toteutua. Harrastamisen koulussa tulee kiinnittyä ajan ilmiöihin. Harrastamisen tulee olla laadukasta ja innostavaa. Harrastustoiminnan jatkuvuus koulun yhteydessä tulee turvata. Ammattitaitoiset ohjaajat, joilla on kokemusta lasten ja nuorten kanssa työskentelystä sekä järjestäjien ammattitaito takaavat laadukkaan harrastustoiminnan. Harrastustoiminta tarvitsee koulupäivän yhteyteen selkeän rakenteen, pelisäännöt ja riittävät resurssit kunnan ja valtion puolelta.

Moni nuori haluaa harrastaa ilman, että harrastaminen olisi organisoitua ja siihen pitäisi sitoutua pitkäkestoisesti. Kuntien tiloja tulee antaa vapaammin lasten ja nuorten omatoiminen harrastamisen käyttöön. Harrastus voidaan kokea virkistävämpänä henkireikäenä, kun ympäristö vaihtuu koulun ulkopuolelle ja kaveripiiri laajenee. Etenkin teini-ikäisille jokin muu harrastamisen paikka voi olla inspiroivampi kuin koulu. Kaikki harrastukset eivät myöskään sovellu koulu ympäristöön.

Ammattiosaajan työkykypassi on ammatilliseen koulutukseen sisältyvä opintokokonaisuus, jonka tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoja, taitoja ja motivaatiota huolehtia omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Passi tukee opiskelijoita kohti työelämää huomioimalla oman ammatin työkykyvalmiudet. Lisäksi passin sisältöinä ovat liikunta, terveysosaaminen sekä harrastuneisuus ja yhteistyötaidot. Erilainen harrastustoiminta tarjoaa voimavaroja ja hyvinvointia sekä opiskelun aikana että tulevaisuuden työelämässä.

Strategiset toimenpiteet:

1. Harrastustunnit koulupäivän yhteydessä tarjotaan jokaiselle ala- ja yläkoululaiselle. Tämä edellyttää 10 miljoonan euron lisärahoitusta valtion talousarvioon vuosittain. Harrastustunnit perustuvat kunkin koulun oppilaiden kiinnostukseen ja niitä toteuttavat ammattitaitoiset ohjaajat. Harrastustuntitoiminta on lukukauden mittaista ja viikoittaista. Harrastustuntitoiminnan periaatteita on mahdollista soveltaa myös koulun kerhotoiminnan avustuksiin.
2. Kerho- ja harrastustunnit sijoitetaan koulupäivän yhteyteen perusopetuksen vuosiluokille 1-10 perustuen kunkin koulun oppilaiden kiinnostuksiin.
3. Liikkuva koulu –ohjelma laajennetaan Liikkuva opiskelu –ohjelmaksi. Liikunnallista elämäntapaa sisällytetään esiopetukseen, perusopetukseen, toisen asteen opiskeluun sekä korkeakouluopintoihin.
4. Perinteinen kerhotoiminta brändätään harrastustunneiksi.
5. Koulutuksen järjestäjä avaa tilat harrastustoiminnalle, sekä ohjatulle että omatoimiselle harrastamiselle.
6. Tunnistetaan ja tunnustetaan non-formaalin oppiminen osana lapsen ja nuoren kasvuympäristöä.
7. Koulutuksen järjestäjät kartoittavat harrastustoiminnalle sopivat esteettömät ja saavutettavat tilat sekä tarjoavat tiloja maksuttomasti tai edullisesti lasten ja nuorten harrastuksiin sekä aikuinen-lapsi harrastustoimintaan.
8. Uusia kouluja kaavoittaessa tulee huomioida harrastamisen tilat
9. Koulukyydit ja muut kuljetuspalvelut tukemaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Harrastamisen strategia kannustaa kuntia selvittämään poikkihallinnollisesti ja lapsi- ja nuorilähtöisesti miten koulukuljetukset ja harrastukset voidaan yhteensovittaa.

3.2 Huomio erityis-/aliedustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksiin

Harrastamisen haasteet koskevat erityisesti niitä lapsia ja nuoria, jotka ovat harrastetoiminnan ulkopuolella.

Julkishallinnon toimenpiteitä tulee lisätä kohderyhmille, joiden edellytykset harrastamiseen ovat heikoimmat. Näiden väestöryhmien harrastamisen edistämiseksi tarvitaan erityisesti moniammatillisia tukitoimia ja palveluketjuja sekä tiedon ja ymmärryksen lisäämistä.

Yksi merkittävä este on harrastamisen hinta. Kuitenkaan pelkkä maksuttomuus tai avoin pääsy harrastuksiin eivät riitä toimenpiteiksi harrastamisen esteiden poistamiseksi. Muita harrastamisen esteitä ovat mm. puute itselle sopivasta harrastusmahdollisuudesta, kaverin puute, osaamisen ja osaavien toimijoiden puute, välimatkat, maantieteelliset erot harrastusten saavutettavuudessa, kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset, toimintarajoitteet, perheiden sosioekonominen asema ja vanhempien terveydellinen tilanne.

Harrastamisen notkahdus teini-iässä on lieventynyt, mutta se tapahtuu nuoremmalla iällä (ks. kuvio 5). Harrastusaktiivisuus heikkenee yhä radikaalisti murrosiässä. Ammattikoulu- ja laisten harrastusaste on huolestuttavasti alhaisempi verrattaessa tilannetta eri koulutusasteiden ja -muotojen välillä (ks. kuvio 7).

Noin 15 prosentilla lapsista ja nuorista on toimintarajoitteita, mikä tarkoittaa noin 200 000 alle 20-vuotiasta lasta ja nuorta. Osan toimintarajoitteisista ja muista erityistä tukea tarvitsevista lapsista ja nuorista on vaikeaa osallistua yleisesti tarjolla olevaan harrastustoimintaan. Koulussa järjestettävällä harrastustoiminnalla voi olla suuri merkitys etenkin erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille, joilla voi olla haasteita päästä muualla harrastamaan. Esimerkiksi erityiskoulujen oppilaille koulujen kerhot ovat yksi merkittävästä paikoista, joissa harrastaa ohjattua liikuntaa. Koulun puitteissa tapahtuvan harrastustoiminnan tulisi olla aidosti kaikille avointa.

Kavereiden merkitys lasten ja nuorten elämässä ja harrastuksissa on tärkeää. Harrastustoiminnan mielekkyyttä voidaan lisätä harrastuskaverilla, joka madaltaa harrastamisen kynnystä ja on mukana harrastuksissa. Vastaavia kokeiluja on toteutettu mm. harrastuskummi-ajatuksen myötä.

Kunnan alueella järjestettävästä harrastustoiminnasta on viestittävä selkeämmin yhteistyössä harrastamista edistävien toimijoiden kanssa. Harrastuspassi on opetus- ja kulttuuriministeriön uusi aloite lisätä yläkouluikäisten harrastusmahdollisuuksia. Aloite Harrastuspassiin tuli nuorilta ja tavoitteena on lisätä nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia löytää oma mieleinen harrastus ja tehdä se kavereiden kanssa. Vuonna 2019 käyttöön otettava Harrastuspassi kokoaa yhteen kunnan alueella olevan harrastustoiminnan. Harrastuspassi voi olla kuntarajat ylittävä harrastusmahdollisuuksia kokoava sovellus, joka mahdollistaa lasten ja nuorten yhdenvertaiset harrastusmahdollisuudet. Harrastuspassissa voi olla maksuttomia harrastamisen kokeilukertoja, tapahtumia, pääsylippuja, jopa maksuttomia joukkoliikenteen lippuja. Kunta koordinoi sovelluksen sisältöä. Harrastuspassi lisää merkittävästi nuorten mahdollisuuksia epäsäännölliseen harrastamiseen. Kun Harrastuspassi on henkilökohtainen, etuja voidaan lisätä paitsi kaikille nuorille, myös tietyille ryhmälle nuoria.

Strategiset toimenpiteet:

1. Edistetään maksutonta ja kohtuuhintaista harrastustoimintaa.
2. Vuonna 2019 käyttöön otettavassa Harrastuspassissa on yläkouluikäisille nuorille maksuttomia harrastusten kokeilukertoja. Harrastuspassia kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa.
3. Lisätään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain toteutumisen valvontaa lasten ja nuorten harrastustoiminnassa.
4. Lisätään lasten ja nuorten parissa työskentelevien ja vapaaehtoisten osaamista syrjinnän, kiusaamisen ja epäasiallisen kohtelun tunnistamisessa sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi. Laaditaan ohjeistus kiusaamisen, syrjinnän ja epäasialliseen kohteluun puuttumiselle sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi.
5. Esteettömyys ja saavutettavuus toteutuu valtakunnallisesti harrastustoiminnassa tarkoittaen niin fyysistä esteettömyyttä kuin mahdollisuutta harrastaa turvallisessa ympäristössä.
6. Harrastuskaveri-toimintaa laajennettava niille lapsille ja nuorille, joilla on haasteita osallistua harrastustoimintaan.
7. Edistetään avustaja-/saattajakortti-käytäntöä, jolla avustaja pääsee veloituksetta avustamaan harrastuksessa henkilöä, joka ei muutoin pystyisi yksin harrastamaan.

3.3 Rahoituksen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämisen rahoitusjärjestelmä on hyvin pirstaloitunut. Tavoitteeksi tulee asettaa harrastamisen eri tukimuotojen valtavirtaistaminen. Tällä hetkellä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämistä tapahtuu usealla sektorilla ja tasolla. Ajan myötä avustusmuotoihin on muodostunut päällekkäisyyttä eikä synergiaetuja ole juuri hyödynnetty. Harrastustoimintaa edistävä rahoitus on karkeasti jaettavissa koulupäivän aikaiseen, sen välittömässä läheisyydessä tapahtuvaan ja koulupäivän ulkopuolella tapahtuvaan harrastustoimintaan.

Kokonaisuuden kannalta on haasteellista, että samaan toimintaympäristöön, samaan toimintaan ja samoille toimijoille suunnataan rahoitusta useista eri lähteistä. Nykyinen rahoitusjärjestelmä hajauttaa resursseja epätarkoituksenmukaisesti ja lisää hallinnollista taakkaa.

Valtionavustuksille tulee luoda seuranta- ja arviointijärjestelmä, joka mahdollistaa asetettujen strategisten tavoitteiden toteutumisen seurannan ja toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin. Nykyinen seurantajärjestelmä ei tuota tällä hetkellä tietoa toiminnan vaikuttavuudesta. Avustuksen saajille on järjestettävä koulutusta ja ohjeistukset oman toiminnan vaikuttavuuden arviointiin.

Strategisena tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille kohtuuhintaisia ja laadukkaita harrastuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee avustuspäätöksiin ehdot ja rajoitukset voimassa olevien lakien mukaisesti. Vuoden 2020 avustuslinjauksissa on otettava huomioon strateginen tavoite kohtuuhintaisen ja laadukkaan harrastustoiminnan määrän lisäämisestä.

Strategiset toimenpiteet:

1. Avustusmuotojen synergiaetujen hyödyntäminen nykyistä paremmin sekä yhteistyön lisääminen eri viranomaisten ja kuntien välillä. Valtionavustustoiminnan kehittämällä ja digitalisoinnilla lisätään rahoituksen vaikuttavuutta.
2. Koululaiskyselyn tulosten ja muun tietoperustan kokoaminen ja tehokkaampi hyödyntäminen valtakunnallisesti ja kuntatasolla.
3. Maksuton, kohtuuhintainen ja laadukas harrastustoiminta strategiseksi tavoitteeksi opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin harrastustoimintaa liittyviin valtionavustuspäätöksiin.
4. Avustukset kouluissa järjestettävälle harrastustoiminnalle tukevat nykyistä paremmin toisiaan
5. Luodaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen ohjeistus vaikutusten arviointiin sekä koulutusta avustusta saaville järjestöille

3.4 Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistäminen on vaikeasti hallittava kokonaisuus. Harrastamisen edistämisen kentällä on paljon eri toimijoita ja kenttä sirpaloitunut ja siiloutunut. Vaikka harrastamisen tavoitteet ovat samansuuntaisia, ovat lähtökohdat hyvin erilaisia. Harrastamista edistetään monella eri sektorilla valtionhallinnossa usean ministeriön ja viraston kautta, jonka lisäksi kunnat, seurakunnat ja kolmas sektori ovat vahvasti mukana harrastamisen kentällä. Harrastustoimintaa koordinoidaan valtionhallinnossa, mutta hajanaisesti. Tämän lisäksi on tarvetta myös poikkihallinnolliselle, sektorirajat ylittävälle koordinaatiolle.

Yhteisen koordinaation tarve niin valtionhallinnon kuin kuntienkin tasolla on noussut tois-
tuvasti esiin harrastamisen edistämisen keskusteluissa. Harrastamisen edistämiseksi on
päällekkäisyyksiä ja toisaalta pirstaloitunut avustusjärjestelmä. Koordinoitu harrastamisen
edistäminen mahdollistaa tavoitteiden toteutumisen seurannan, saavutettavuuden sekä
vaikuttavuuden arvioinnin.

Vahvistetaan opetus- ja kulttuuriministeriössä harrastamisen ja vapaa-ajan tietoarkkiteh-
tuurityö. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan strategisten tavoitteiden asettamista ja
niiden toteutumisen seuranta edesauttaa ilmiön laajapohjainen tunteminen ja saadun
tiedon hyödyntäminen.

Strategiset toimenpiteet:

1. Perustetaan opetus- ja kulttuuriministeriön vetovastuulla oleva
harrastamista edistävien ministeriöiden ja virastojen yhteistyöryhmä.
Yhteistyöryhmän tehtävänä on ministeriöiden ja virastojen kanssa
kehittää harrastustoimintaa Suomessa strategian mukaisesti.
Sidosryhmät kytketään työskentelyyn tiiviisti mukaan. Tavoitteena on
edistää myös koko valtionhallintoa koskevan harrastamisen strategian
luomista.
2. Kouluterveyskyselyn tulosten ja muun tietoperustan kokoaminen ja
tehokkaampi hyödyntäminen valtakunnallisesti ja kuntatasolla. Kunnilla
on tieto Kouluterveyskyselyn kautta ikäluokan harrastamattomista
lapsista ja nuorista. Neuvolassa ja kouluterveystarkastuksissa
kartoitetaan lasten ja nuorten harrastamisen tilaa. Lapset ja nuoret
harrastavat kotikunnassaan, jolla on paras tieto heidän terveydestä ja
hyvinvoinnista.
3. Koordinaation jalkauttaminen ja hyvät käytännöt Kuntaliiton kanssa
kuntien käyttöön. Kunnissa on kehitetty eri toimialojen koordinaatiota
lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi. Kerätään hyvät
käytännöt, joilla lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämistä
on koordinoitu ja levitetään tietoisuutta kuntakentälle. Kunnan
harrastustoiminta tulee koota siten, että lapset, nuoret, nuoret aikuiset
ja perheet löytävät kunnan alueen harrastustoiminnan.
4. Opetus- ja kulttuuriministeriön harrastamisen ja vapaa-ajan
tietoarkkitehtuurityötä vahvistetaan. Tavoitteena on harrastamista
ja vapaa-aikaa koskevien tietojen tuottamisen ja hyödyntämisen
systemaattinen kehittäminen eri tiedontuottajien yhteistyönä.

4 Harrastamisen edistäminen hallitusohjelmassa 2019–2023

Työryhmä esittää seuraavia strategisista toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi, jotka on otettava huomioon myös hallitusohjelmaa laadittaessa. Nämä toimenpiteet ovat:

1. Koulun yhteydessä järjestettävän harrastustoiminnan järjestettävän harrastustoiminnan lisääminen

1. Harrastustunnit koulupäivän yhteydessä tarjotaan jokaiselle ala- ja yläkoululaiselle. Tämä edellyttää 10 miljoonan euron lisärahoitusta valtion talousarvioon vuosittain. Harrastustunnit perustuvat kunkin koulun oppilaiden kiinnostukseen ja niitä toteuttavat ammattitaitoiset ohjaajat. Harrastustuntitoiminta on lukukauden mittaista ja viikoittaista. Harrastustuntitoiminnan periaatteita on mahdollista soveltaa myös koulun kerhotoiminnan avustuksiin.
2. Kerho- ja harrastustunnit sijoitetaan koulupäivän yhteyteen perusopetuksen vuosiluokille 1-10 perustuen kunkin koulun oppilaiden kiinnostuksiin.
3. Liikkuva koulu –ohjelma laajennetaan Liikkuva opiskelu –ohjelmaksi. Liikunnallista elämäntapaa sisällytetään esiopetukseen, perusopetukseen, toisen asteen opiskeluun sekä korkeakouluopintoihin.
4. Perinteinen kerhotoiminta brändätään harrastustunneiksi.
5. Koulutuksen järjestäjä avaa tilat harrastustoiminnalle, sekä ohjatulle että omatoimiselle harrastamiselle.
6. Tunnistetaan ja tunnustetaan non-formaalinen oppiminen osana lapsen ja nuoren kasvuympäristöä.
7. Kunnat kartoittavat harrastustoiminnalle sopivat esteettömät ja saavutettavat tilat sekä tarjoavat tiloja maksuttomasti tai edullisesti lasten ja nuorten harrastuksiin sekä aikuinen-lapsi harrastustoimintaan.

8. Uusia kouluja kaavoittaessa tulee huomioida harrastamisen tilat
9. Koulukyydit ja muut kuljetuspalvelut tukemaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Harrastamisen strategia kannustaa kuntia selvittämään poikkihallinnollisesti ja lapsi- ja nuorilähtöisesti miten koulukuljetukset ja harrastukset voidaan yhteensovittaa.

2. Huomio erityistä tukea tarvitseviin/aliedustettuihin ryhmiin ja vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksiin

1. Edistetään maksutonta ja kohtuuhintaista harrastustoimintaa.
2. Vuonna 2019 käyttöön otettavassa Harrastuspassissa on yläkouluikäisille nuorille maksuttomia harrastusten kokeilukertoja. Harrastuspassia kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa.
3. Lisätään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain toteutumisen valvontaa lasten ja nuorten harrastustoiminnassa.
4. Lisätään lasten ja nuorten parissa työskentelevien ja vapaaehtoisten osaamista syrjinnän, kiusaamisen ja epäasiallisen kohtelun tunnistamisessa sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi. Laaditaan ohjeistus kiusaamisen, syrjinnän ja epäasialliseen kohteluun puuttumiselle sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi.
5. Esteettömyys ja saavutettavuus toteutuu valtakunnallisesti harrastustoiminnassa tarkoittaen niin fyysistä esteettömyyttä kuin mahdollisuutta harrastaa turvallisessa ympäristössä.
6. Harrastuskaveri-toimintaa laajennettava niille lapsille ja nuorille, joilla on haasteita osallistua harrastustoimintaan.
7. Edistetään avustaja-/saattajakortti-käytäntöä, jolla avustaja pääsee veloitusetta avustamaan harrastuksessa henkilöä, joka ei muutoin pystyisi yksin harrastamaan.

3. Rahoituksen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen

1. Avustusmuotojen synergiaetujen hyödyntäminen nykyistä paremmin sekä yhteistyön lisääminen eri viranomaisten ja kuntien välillä. Valtionavustustoiminnan kehittämisellä ja digitalisoinnilla lisätään rahoituksen vaikuttavuutta.
2. Koululaiskyselyn tulosten ja muun tietoperustan kokoaminen ja tehokkaampi hyödyntäminen valtakunnallisesti ja kuntatasolla.
3. Maksuton, kohtuuhintainen ja laadukas harrastustoiminta strategiseksi tavoitteeksi opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin harrastustoimintaa liittyviin valtionavustuspäätöksiin.

4. Avustukset kouluissa järjestettävälle harrastustoiminnalle tukevat nykyistä paremmin toisiaan
5. Luodaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen ohjeistus vaikutusten arviointiin sekä koulutusta avustusta saaville järjestöille

4. Strategisen ohjauksen tiivistäminen, terävöittäminen ja vision kirkastaminen

1. Perustetaan opetus- ja kulttuuriministeriön vetovastuulla oleva harrastamista edistävien ministeriöiden ja virastojen yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän tehtävänä on ministeriöiden ja virastojen kanssa kehittää harrastustoimintaa Suomessa strategian mukaisesti. Sidosryhmät kytketään työskentelyyn tiiviisti mukaan. Tavoitteena on edistää myös koko valtionhallintoa koskevan harrastamisen strategian luomista.
2. Kouluterveyskyselyn tulosten ja muun tietoperustan kokoaminen ja tehokkaampi hyödyntäminen valtakunnallisesti ja kuntatasolla. Kunnilla on tieto Kouluterveyskyselyn kautta ikäluokan harrastamattomista lapsista ja nuorista. Neuvolassa ja kouluterveystarkastuksissa kartoitetaan lasten ja nuorten harrastamisen tilaa. Lapset ja nuoret harrastavat kotikunnassaan, jolla on paras tieto heidän terveydestä ja hyvinvoinnista.
3. Koordinaation jalkauttaminen ja hyvät käytännöt Kuntaliiton kanssa kuntien käyttöön. Kunnissa on kehitetty eri toimialojen koordinaatiota lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi. Kerätään hyvät käytännöt, joilla lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämistä on koordinoitu ja levitetään tietoisuutta kuntakentälle. Kunnan harrastustoiminta tulee koota siten, että lapset, nuoret, nuoret aikuiset ja perheet löytävät kunnan alueen harrastustoiminnan.
4. Opetus- ja kulttuuriministeriön harrastamisen ja vapaa-ajan tietoarkkitehtuurityötä vahvistetaan. Tavoitteena on harrastamista ja vapaa-aikaa koskevien tietojen tuottamisen ja hyödyntämisen systemaattinen kehittäminen eri tiedontuottajien yhteistyönä.

Näiden lisäksi työryhmä esittää hallitusohjelma-tavoitteiksi:

1. Harrasta koulussa –ohjelma
Seuraavan hallituksen hankkeena toteutetaan ”Harrasta koulussa” -ohjelma. Harrastaminen mahdollistetaan koulupäivän yhteydessä, ennen ja jälkeen koulupäivän koulun tiloja ja välineitä hyödyntäen. Koulun tilat ja välineet ovat käytössä harrastustoiminnalle koulupäivän päätteeksi. Jokaisessa ala- ja yläkoulussa tarjotaan harrastustunteja, jotka ovat laadukkaita, ohjattuja ja perustuvat oppilaiden kiinnostuksen kohteisiin. Koulun edellytyksiä ohjata lapsia ja nuoria myös koulun ulkopuoliseen harrastustoimintaan parannetaan. Tämä edellyttää 10 miljoonan euron lisärahoitusta valtion talousarvioon vuosittain. Harrastustuntitoiminta on lukukauden mittaista ja viikoittaista. Harrastustuntitoiminnan periaatteita on mahdollista soveltaa myös koulun kerhotoiminnan avustuksiin.
2. Liikkuva opiskelu -ohjelma
Liikkuva opiskelu -ohjelma toteutetaan toisella asteella ja korkeakouluissa. Kärkihankkeen tavoitteena on kasvattaa lasten ja nuorten omatoimista motivaatiota harrastaa ja kasvaa opiskeluympäristön tarjotessa innostavat puitteet mm. erilaisten lajikokeilujen kautta. Toisella asteella ja korkeakouluissa on suuri tarve liikunnallisten toimintakulttuurien luomiseen ja opiskelijoiden liikkumisen lisäämisessä. Kunnilta, koulutuksen järjestäjiltä ja korkeakouluilta edellytetään kärkihankerahoitusta vastaan 50 prosentin omarajoitusosuutta, jonka tarkoituksena on edistää toimintatapojen muuttumista pysyviksi käytännöiksi. Ohjelma toteutetaan vuosina 2020–2022 ja toteuttaminen edellyttää 8,5 miljoonan euron vuotuista rajoitusta, toinen-aste 4 miljoonaa euroa, korkeakoulut 4 miljoonaa euroa.
3. Nollatoleranssi kiusaamiselle ja syrjinnälle harrastuksissa
Edistetään kiusaamisen ja syrjinnän vähentämistä lasten ja nuorten harrastustoiminnassa koulutusten avulla. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii yhteistyössä sidosryhmien kanssa harrastustoimijoille ohjeistus kiusaamisen, epäasiallisen kohtelun ja syrjinnän tunnistamiseksi ja puuttumiseksi.
4. Valtionhallinnon strategia lasten ja nuorten harrastamisesta
Lasten ja nuorten harrastustoiminta tarvitsee selkeät valtioneuvostotasoiset konkreettiset ja mitattavat tavoitteet, jotka vastaavat tunnistettuihin harrastamisen haasteisiin. Seuraavalla hallituskaudella tuotetaan valtionhallinnon yhteinen harrastamisen strategia, joka ylittää hallituskaudet.

5. Harrastamisen huomioiminen sosiaaliturvan uudistamiseen liittyen
Mahdollistetaan tarpeeseen perustuen harrastaminen sosiaaliturvan kautta sekä yhdenmukaistetaan harrastamisen kustannusten korvauskäytänteet harkinnanvaraisen toimeentulon kautta. Harkinnanvaraisen toimeentulon tulee kattaa harrastuksen kustannuksen lisäksi myös mm. matkat harrastuspaikalle. Hallituskaudella tehdään selvitys siitä, millaista harrastamista harkinnanvaraisella toimeentulotuella korvataan. Sosiaaliturvauudista valmistellessa tulee tehdä lapsi- ja nuorisovaikutusten arviointi.
6. Lapsistrategia
Lapsistrategia tulee hyväksyä seuraavalla hallituskaudella. Harrastamisen strategia ja Lapsistrategia tukevat toisiaan ja luovat edellytykset lapsen, nuoren ja perheen hyvinvoinnille ja kasvulle. Poikkihallinnollisuus näkyy molemmissa strategioissa vahvasti ja strategioiden ja ministeriöiden tulee koordinoida lasten, nuorten ja perheiden asioista säännöllisesti.

LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus

- Eriksson, Susan & Armila, Päivi & Rannikko, Anni (toim.): Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Jyväskylä 2018.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.): Opin polut ja pientareet – Nuorisobarometri 2017.
- Pulkkinen, Jonna & Rautopuro, Juhani: Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla – Nuorisobarometri 2017 lisäotos.
- Rikala, Saku: Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä – selvityksen taustamateriaali. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:4 sekä Eriksson, Susan & Armila, Päivi & Rannikko, Anni (toim.): Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Jyväskylä 2018.
- Salasuo, Mikko & Myllyniemi, Sami & Hakanen, Tiina (toim.): Oikeus liikkua - Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Helsinki 2019.
- Muut arvioinnit ja selvitykset
- Jokaisella lapsella ja nuorella mahdollisuus mieleiseen harrastukseen: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:19.
- Selvitys Valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi. Owl Group Oy 2017. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, verkkojulkaisu nro 57. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:1.
- Taiteen ja kulttuurin kärkihanke, Koululaiskyselyn 2017 tulokset: Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Toimintarajoitteisten nuorten hyvinvointi ja avun saaminen – Toteutuuko yhdenvertaisuus? THL elokuva 2017.
- VALKKU-tutkimus, Lisääntyikö liike, löytyikö harrastus? Valtti-ohjelman pilottivaiheen raportti ja Aija Saari: Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta. 2011.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture